

DUNAI Tamás

Sötét mesék

(Lakatos István: *Mesék az ágy alól* —
Összegyűjtött képregények.
Kaméleon Komix, 2017)

ELVITTÜK
A BOLONDOKHÁZÁBA.

A kortárs magyar képregény köszöni szépen, jól van, mégis kevés az eseménynek számító megjelenés, ami a viszonylag szűk honi képregényes közegen kívül is képes hullámokat kelteni. Lakatos István 2010-es képregényalbuma, a *Lencsilány* óta ez talán csak Szücs Gyula és Budai Dénes *Café Postnuclearjának*, illetve Csepella Olivér *Nyugat + Zombikjának* sikerült. Pedig akadtak próbálkozók és remek kiadványok szép számmal, de a hazai közönség nem minden műre csap le hasonló lelkesedéssel. Lakatos Istvánnak 2010 óta képregénye ugyan egészen sok, képregénykötete azonban egy sem jelent meg. Ezt a helyzetet orvosolta most a Kaméleon Komix azzal, hogy a különböző helyeken szétszórta, fontosabb képregényeit egybefűzve, keményborítós presztízskiadványban jelentette meg. Persze a *Mesék az ágy alól* azért is érdekelhet sokakat a képregényrajongókön túl, mert gyerekkönyvei révén időközben maga Lakatos is túlnőtt ezen a közegen.

Lakatos István az elmúlt évtized során sokakat győzött meg arról, hogy világszínvonalú képregényalkotó, és most egybegyűjtve olvashatjuk ennek bizonyítékait. Aki nyomon követte a szerző pályáját, azt kevés meglepetés érheti a kötetet forgatva. A *Mesék az ágy alól* szinte valamennyi történetét olvastam korábban, mégis újra hatottak rám, megleptek, magukkal ragadtak, lenyűgöztek, ugyanis a kötetben található művek jelentős része valódi gyöngyszem, amely nem csak hazai viszonyok között kimagasló alkotás, hanem a képregény médiumának csúcsteljesítménye.

A Lakatos-imázs egyik fontos eleme, hogy pár éve (illetve a kötet előszavában ismét) Szücs Gyula (aki jelen kötet szerkesztője) a magyar Tim Burtonnak nevezte. Kívülálló, külön személysége és markáns, kissé sötét stílusa miatt egyáltalán nem túlzó ez a kijelentés. Ráadásul igen jó újságírói fogás, mégsem tesz Lakatossal igazságot. Mert ugyan hathatott rá Burton, mégis mára saját jogán elismert művész, alkotó, író, akinek legfeljebb a jobb eladhatóság kedvéért van szüksége ilyesfajta címkékre. Burton egyébként sem írt és rajzolt képregényeket (gyerekkönyvet persze igen), ezért mellé — és részben helyette — egy másik nevet ajánlanék, akihez közelebb áll Lakatos munkássága. Ő pedig Skottie Young, aki író, rajzoló, illusztrátor, és szintén elsősorban képregényeken és gyerekkönyveken dolgozik. Young neve valószínűleg kevesebbet mond egy magyar átlagolvasónak, mint Burtoné, mégis több közös pont akad Lakatos és Young pályáján: nagyjából egy generációba tartoznak, mindkettejüknek markáns, egyedi stílusa van, mindketten értenek a gyerekek nyelvén (mert valószínűleg legbelül valahol mindketten azok), mégis sokszor készítenek sötétebb, felnőtteknek szóló dolgokat. Young illusztrációit egyébként már a hazai közönség is megismerhette, ugyanis ő jegyzi Neil Gaiman *Szerencsére a tej* című gyerekkönyvének rajzait. Mégsem mondanám azt, hogy Lakatos István lenne a magyar Skottie Young. Kinőtte már ezeket az összehasonlításokat, mert ezek mindegyike óhatatlanul hamis: az őt ért hatásokból hamar kialakította a saját stílusát. Így azt állítom: Lakatos nem a magyar Tim Burton vagy Skottie Young,

hanem velük egy lapon emlegethető, hozzájuk fogható vizuális elbeszélő. Ezek az analógiák legfeljebb csak ahhoz segítenek hozzá, hogy meg tudjuk ragadni ezt a sokszínű pályát — vagy érzékeltesük annak jelentőségét.

Lakatos egyenrangú íróként és rajzolóként: a szó legnemeesebb értelmében véve nagy mesélő. Persze akadnak nála sokkal nagyobb nemzetközi karriert befutott magyar rajzolók, mint például az igen tehetséges Futaki Attila, de Lakatos más ligában játszik, ugyanis mindent a saját alkotásaival — gyerekkönyveivel, szerzői képregényeivel — ért el. Szerzői képregényekkel érvényesülni a hazai piacon pedig nem kis teljesítmény. Lakatos mégis eljutott oda, hogy a nevének említése nélkül nem lehet a kortárs magyar képregényről beszélni. Ahogy a képregény formanyelve is kettős, úgy Lakatos szerzőiségét is érdemes kettébontani. Egyrészt rendelkezik egy erőteljesen stilizált, összetevethetetlenül egyedi grafikai stílussal, így a szerzőisége akkor is érvényesül, ha épp adaptációkat jegyez. Van annyira bravúros vizuális történetmesélő, hogy bármilyen művet a maga képére formáljon. Szereti a részletgazdag képeket, a gondosan kimunkált vizuális környezetet, az apró vizuális ötleteket — grafikailag kevesen érhetnek itthon a közelébe. A stílusa viszont elsősorban a hosszabb képregényeknek kedvez, kevés képkockán kevésbé működik. Komplex ötleteire persze nem is lenne elég egy-két oldal, így a képregényeinek többsége közepes terjedelmű. De ezzel már előre is ugrottam: a szerzőisége túlmutat a vizualitáson. Egyedi világlátását erősen formálta a nyolcvanas-kilencvenes évek popkultúrája, és műveiben a mese szabadon keveredik a horrorral. Bár gyerekkönyveket is ír, a kötetben olvasható képregényei elsősorban felnőtteknek szóló sötét mesék (ebben rokonítható az olyan kortárs mesélőkkel, mint Neil Gaiman). Lakatos alkotásaiban jól megfér egymás mellett H. P. Lovecraft és Andersen, a *Szellemirtók* és Csáth Géza, ami rendkívül izgalmassá és sokszínűvé teszi a műveit.

Lakatos István, ha képregényesként nem is túl termékeny, mégis figyelemre méltó, megkérdőjelezhetetlen és korszakos alakja a hazai képregényes életnek. A *Mesék az ágy alól* pedig az elmúlt évtizedben különböző helyeken (részben pont a Műútban) megjelent képregényeit gyűjti össze. A meghatározó remekművektől a skiccekig egyaránt találhatunk benne alkotásokat. A kiadvány nem egy best of válogatás, hanem amolyan „minden, ami én vagyok”. Ezt az érzést erősíti az is, hogy a felvezető szövegek őszinte, intim kitarulkozások. Lakatos nemcsak a műveit osztja meg velünk, hanem megnyílik az olvasónak. Megbíz bennünk, és ettől az „ez vagyok én, ilyen vagyok, teli vagyok hibákkal”-attitűdtől a kötet valamennyi képregénye sokkal, de sokkal több lesz. Nem egyszerű így-készültet olvashatunk, hanem megismerhetjük a szerző gondolkodását és látásmódját.

A képregényeken és az önvallomásokon keresztül feltáruló Lakatos-univerzum (ahogy már utaltam rá) mérete ellenére is igen gazdag és színes, sok minden megfér benne egymás mellett. És ez nem csupán tematikai, hanem műfaji sokszínűséget is takar. Mindegy, hogy épp sci-fi vagy horror, autofikció

vagy irodalmi adaptáció az, amit olvasunk, mindegyiket áthatja a szerző mesélőkedve. Három típusú képregénnyel találkozhatunk a válogatás lapjain: adaptációval, saját képregénnyel és más ötletének megvalósításával. Gyűjteményes kötet lévén nem egységes a beavogatott művek színvonala, de a kiemelkedő darabok mellett megjelenő vázlatosabb, rövidebb, skiccszerűbb történetek sem vesznek el a válogatás értékéből.

Összetettséget, eredetiségét és a megvalósítás színvonalát tekintve három mű emelkedik ki a gyűjteményből (bár itt most óhatatlanul szubjektív leszek). Az első ebben a sorban a *Miserere Homine* — *Ember irgalmazz!*, amely egy steampunk világban játszódó vallásfilozófiai esszé. Ez a szerző egy viszonylag korai

(2008-as) alkotása: egy helyét kereső alkotó műve a helyünk kereséséről a világban. Lakatos vadul burjánzó ötletei az egyik legeredetibb kortárs képregénnyé teszik, így nem meglepő, hogy az első megjelenésekor meg is hozta számára az Alfabéta-díjat (azaz a hazai képregényes nívódíjat, amit később — legalábbis eddig — még kétszer érdemelt ki).

A *Pryck és Gríga* ugyan nem saját ötletén alapul, hanem egy Kemény István-adaptáció, mégis hasonlóan igényes darab, amely leiskolázza a teljes hazai irodalmi adaptációs hagyományt. Itthon az irodalmi művek megképregényesítése esetében szinte fel sem merül az az igény, hogy az adaptáció eredménye az eredetivel egyenrangú (netán jobb) műalkotás legyen. Évtizedek

óta jellemző, hogy szinte minden szerző (vagy szerzőpáros) leegyszerűsített kivonatokat készít a feldolgozott alkotásokból, így az irodalmi adaptációs képregény amolyan degradáló jelzővé vált. Lakatos azonban nem így jár el: magára szabja Kemény *Kedves ismeretlen* című regényének egy epizódját. Hú marad az eredetihez, miközben a saját művészi vízióját valósítja meg. Az eredeti alkotáshoz hűséges, mégis azt gazdagabbá tevő adaptáció, amely saját jogán is lebilincselő képregény — ez olyan ritka együttállás, amelyre alig-alig találunk honi példát (eredeti változatukban még Korcsmáros Pál Cs. Horváth Tibor által írt Rejtő-feldolgozásai sem azok). A hazai adaptációk többsége inkább csak elvett valamit az eredetiből, és viszonylag ritka az, ha valaki az eredeti prózai műhöz bármit is — hangulatot, egy saját olvasatot/értelmezést, valamilyen többletjelentést, egy plusz érzelmi töltetet — hozzá tudott volna adni. Lakatos itt tapasztalható hozzáállása azonban több, mint véletlen, ugyanis a szintén a kötetben található Andersen-feldolgozás, *A kis gyufaáru lány* és Csáth Géza *Fekete Csöndjének* rémisztő adaptációja ugyanezzel a megközelítéssel született.

A harmadik kiemelkedő darab a *Lencsilány és a Kisgömböc*. Ez a szerző számára az igazi áttörést meghozó saját karakterének új — igaz, így is már lassan öt éves — története. Lakatos alkotóként való éérésének köszönhetően a sorozat egyik legjobban sikerült epizódja. A szerző kiforgatta a Kisgömböc mindenki által ismert történetét, és az elvárásainkra fittyet hányó, előítéletekről szóló izgalmas, érzelmes, posztmodern, felnőtt mesét faragott belőle. Ez a Lencsilány-sztori is ékes bizonyítéka annak, hogy Lakatos vérbeli mesélő. Bár erre további bizonyítékokat is találunk a kötetben: a könnyed, játékos *Vasárnap* című ötoldalas szösszenetben például a teremtést helyezi új megvilágításba az alkotó.

A kiemelkedő művek mellett a skiccek (*Bab*, *Nyesedékek*) sem vesznek el a kötet erejéből, hanem jól szolgálják Lakatos „minden, ami én vagyok”-típusú szerzői hozzáállását. A *Bab* egy improvizatív stílusgyakorlat, amely abszurditásával és csapongó ötleteivel remek betekintést nyújt az alkotó gondolkodásába. Annál is inkább, mivel a képregény autofikció: egy olyan saját életéből merítő fiktív alkotás, amelynek főszereplője maga az alkotó, amint éppen chilis babot főz. Lakatos esetében a szerzői hang mindig is erős, ám itt jócskán feltekeri a hangerőt.

Egyedül az egy-két oldalas B.E.S.T.I.A.-történetek lógnak ki a válogatásból, és hagynak némi hiányérzetet maguk után. Lakatos ezeket Szűcs Gyula ötletei nyomán dolgozta ki, ám az egy-egy ideán alapuló comic stripek egyelőre még kiforratlannak tűnnek, legfeljebb ízelítőül hatnak valami olyasmire, ami még nem valósult meg. A remek koncepció — a rövidítés a Budapesti Emberirtó Szakszolgálat Titkos Irodája az Alagsorban — ellenére ezek a nyúl farknyi darabok egyelőre megmaradnak beváltatlan ígéretnek, és ezért éles kontrasztban állnak a kerek alkotásokkal. Lakatos megzabolázatlan ötletei szétfeszítik ezeket a szűkös terjedelmi kereteket: még nincs annyira jó viccmondó, mint amennyire szertelen mesélő, és emiatt úgy tűnik, hogy ez a

sűrített, kompakt formátum nem igazán az ő világa. Persze ezek nélkül is kevesebb lenne a kötet, és mivel eredetileg a PORT Magazinban láttak napvilágot, örömteli, hogy egy csokorban olvashatjuk őket.

A *Mesék az ágy alól* meggyőző argumentum mellett, hogy Lakatos felér korunk nagy mesélőjéhez. És hogy mindezt részben a képregény médiumában érte el, csak nagyobb teljesítménnyé teszi ezt az eredményt. Aki nem olvasta az eredeti megjelenéseket, annak kincs ez az album. Aki pedig olvasta, annak még inkább.

